Projekt SOFT CONTROL: umetnost, znanost in tehnološko nezavedno bo od 14. novembra do 15. decembra na različnih lokacijah v Mariboru in Slovenj Gradcu gostil umetnike, ki bodo v temo zarezali s pomočjo najnovejših medijev 21. stoletja: robotike, informacijske tehnologije, biomedicine in nanotehnologije.

1

2

Dogodek mesecA

Hibridno bivanje živali, človeka in stroja

ZORA ŽBONTAR

Samo v dobi, v kateri se hitreje misli, v kateri se hitreje gibljemo in zdi se nam, da poteka vzporedno s tem tudi čas hitreje. Zdi se, da se avtorji, ki bodo sodelovali v projektu *SOFT CONTROL: umetnost, znanost in tehnološko nezavedno*, dobro znajdejo v hitrem svetu informacij, ki je zaradi sodobnih tehnoloških sredstev vse bolj globalno povezan. V svojih projektih z ambivalentno distanco presegajo ločnice med živaljo, človekom in strojem, med dihotomijo natura/kultura, tehnologija/umetnost, duh/materija. Vse se spaja in staplja v hibridno tekoče bivanje. Na ta način zasukajo definicijo subjekta in njegovega telesa, ki jo bo ob hibridnih automatonih in novih dimenzijah bivanja treba na novo premisliti. Ob tem se zastavlja vprašanje, na kakšen način se v sodobnosti konstituira naša subjektivnost? Na to vprašanje bodo od 14. novembra 2012 do 15. decembra 2012 na različnih lokacijah v Mariboru in Slovenj Gradcu poskušali odgovoriti predstavljeni umetniki s pomočjo najnovejših medijev 21. stoletja: robotike, informacijske tehnologije, biomedicine in nanotehnologije. Vzporedno bosta potekala izobraževalni program z delavnicami in mednarodna interdisciplinarna konferenca. Zabrisovanje in preseganje ločnic med človekom ter strojem kurator projekta **Dmitry Bulatov**

3

1. BRANDON BALLENGÉE (US). MALAMP RELIQUARIES, 1996 – ŠE TRAJA. UNIKATNI IRIS ODTISI NA VODNO-BARVNEM PAPIRJU. 2003–07.
vir Z DOVOLJENJEM RONALD FELDMAN FINE ARTS, NEW YORK IN VERBEKE GALLEY, ANTWERPEN

2. VICKY ISLEY IN PAUL SMITH (UK). REAL SNAIL MAIL, 2008 – ŠE TRAJA. INSTALACIJA, ZASNOVANA NA OMREŽJU Z RFID TEHNOLOGIJO.
vir Z DOVOLJENJEM BOREDOMRESEARCH IN [DAM] BERLIN/KÖLN. 2011, FOTO KAUPO KIKKAS

3. BILL VORN (CA). DSM-VI, 2012. ROBOTSKA INSTALACIJA. BIAN, 2012 FESTIVAL ELEKTRA

4. URSULA DAMM (DE). GREENHOUSE CONVERTER, 2010. INTERAKTIVNA INSTALACIJA,
vir FOTOGRAFIJA Z DOVOLJENJEM UMETNICE. 2010, URSULA DAMM

4

postavi pod vprašaj. Pravi, da se ne smemo bati lastnega razlikovanja in drugačnosti, saj se na ta način šele izoblikuje naša identiteta. Sam vidi nevarnost v mehanizaciji istega in identičnega, ki jo spodbuja sodobna tehnologija, zato tudi naslov vsebuje besedno zvezo *tehnološko nezavedno*.

Doba sporočanja

Govorimo o dobi, v kateri se vse hitreje giblje, naša telesa v obliki lebdečih virtualnih podob naseljujejo računalniške zaslone. Instalacija *Prava polžja pošta* (2010) bo spodnesla paradigme o hitrosti in učinkovitosti sodobnega časa. **Vicky Isley** in **Paul Smith** iz Velike Britanije, ki delujeta v okviru Boredomresearch, sta izoblikovala žive polže za prenos elektronske pošte. V trenutku, ko kliknete »pošlji« na *Real Snail Mail*, sporočilo potuje s svetlobno hitrostjo do strežnika, kjer čaka na polža, ki potem nadaljuje prenos sporočila do naslovnika. Avtorja sta tako želela podčrtati, da nas hitrost prej zasužnji kot osvobaja. Zastavljata nam vprašanje, »ali je v tem hitrem tempu bivanja prostor za stvari, ki zahtevajo svoj čas. *Prava polžja pošta* ni samo počasna, temveč tudi krhka, nepopolna in nezanesljiva. Na ta način osvetlita konflikt med učinkovitim komunikacijskim sistemom poslovanja in človeško zmotljivo naravo.« Vicky Isley je poudarila, »da sta s to instalacijo želela, da se za hip ustavimo in premislimo naš odnos do drugih.« Parodijo na pošiljanje twitter sporočil bosta v maniri dadaistov podala **Guy Ben-Ary** in **Kirsten Hudson** v mešani medijski skulpturi *Mušji tweet* (2012). Muhe bodo s svojim gibanjem v akrilni krogli preletavale tipkovnico, s čimer se bo zapisalo naključno besedilo, ki bo potem poslano v obliki twitter sporočila. Muhe bodo glavni akterji tudi v mešani medijski skulpturi *Mušji cepelini* (2010) avtorja **Davida Bowena** iz ZDA. V vsaki izmed komor, pritrjenih na s helijem napolnjene balone, živi do petdeset muh, ki določajo gibanje balonov. V interaktivni instalaciji *Toplogredni pretvornik* (2010) **Ursule Damm** iz Nemčije pa bomo lahko opazovali ekološko ravnovesje v akvariju med algami in vodnimi bolhami.

»Zabrisovanje in preseganje ločnic med človekom ter strojem kurator projekta Dmitry Bulatov postavi pod vprašaj. Pravi, da se ne smemo bati lastnega razlikovanja in drugačnosti, saj se na ta način šele izoblikuje naša identiteta. Sam vidi nevarnost v mehanizaciji istega in identičnega, ki jo spodbuja sodobna tehnologija.«

Umetnost kot raziskovanje

Vzpostavljajo se tehnološki sistemi, ki so neločljivi del biološkega organizma, ga dopolnjujejo ali nadomeščajo njegov del. Umetnost kot raziskovanje ostaja pomembno polje projekta *SOFT CONTROL: umetnost, znanost in tehnološko nezavedno*. »Transznanost ni več znanost v tradicionalnem smislu besede, tj. v skladu z modernim modelom znanosti Newtonovega tipa, postane še marsikaj drugega, odpira se v javni prostor, discipline vključujejo druge znanstvene discipline. Takšna odprtost dovoljuje tudi priklop umetnosti. Po drugi strani se z umetnostjo dogaja podobno – ni več umetnost v modernem smislu, postala je raziskovanje, filozofija, družbeni servis itd., kar določa tako pogoje produkcije kot pogoje distribucije,« je poudarila **Polona Tratnik**. V performativni instalaciji *Iniciacija* (2012) bo rekonstruirala tkivo človeškega srca *in vitro*. O tem, kakšne pozitivne posledice ima lahko to za širšo družbo, avtorica pravi: »Sama zamisel organa, ki ga vzgojimo pod umetnimi pogoji, *in vitro*, ločeno od človeškega telesa, ki bi bil tudi funkcionalen in bi ga bilo

»Na razstavah bodo roboti postavljeni na človeško pozicijo, saj bodo mislili, z nami komunicirali, imeli bodo depresijo, delirij in druge oblike vedenjskih in mentalnih motenj.«

mogoče presaditi v človeka, ima izjemne posledice v smislu možnosti regeneracije telesa. V tej zamisli se tkivno inženirstvo uresničuje v svoji pravi razsežnosti, tj., da lahko učinkovito pomaga pri transplantacijah, tudi pri zapletenih tkivih in celo organih. Regenerativna medicina ima pomembne biopolitične učinke.« Nezaupljivost do tehnoloških sistemov bo Polona Tratnik predstavila na mednarodni interdisciplinarni konferenci, kjer bo spregovorila o možnem upiranju oblasti tehnologije. Kritiko na dogajanje pri poigravanju s človeško biološko materijo na družbeno neavtorizirane načine bo podal projekt *In potentia* (2012) avtorjev **Guyja Ben-Aryja** in **Kirsten Hudson** iz Avstralije. Stvaritev življenja iz surove snovi in človeškega znanja bosta pod vprašaj postavila **Oron Catts** in **Ionat Zurr** iz Avstralije v instalaciji *Surova snov* (2012). V projektu *MaSm Metatransformacija* (2011) bo **Maja Smrekar** v začasnem mobilnem laboratoriju raziskovala možnosti, da bi človeška molekularna proizvodna zmogljivost v DNA postala blagovno sredstvo v primeru potencialnega globalnega primanjkljaja hrane. S tem zastavlja vprašanje, kdo nosi odgovornost za naša telesa. Iskanje in posnemanje življenja se bo, sicer le na ravni iluzije, nadaljevalo v mešani instalaciji *Fields 2.1* (2009–12). Umetniška skupina »Kuda begut sobaki« iz Rusije poskuša z ustvarjanjem iluzije ponazoriti učinek zavesti v neživi snovi. Magnetno polje in tehnologija magnetne tekočine sestavlja premikajoče se oko, ki gledalca opazuje. Avtorji so povedali, da s tem projektom raziskujejo opazovalca in občutek, ko si opazovan. Sprašujejo se, »kaj oz. kdo v človeku vzbuja občutek zavesti«. Avtorja v raziskovalnem projektu *Onostranstvo* (2009), **James Auger** in **Jimmy Loizeau** iz Velike Britanije, prav tako raziskujeta sledi življenja po smrti, a brez iluzije. Projekt namreč predpostavlja ohranjanje človekovega kemičnega potenciala po biološki smrti s pomočjo mikrobne gorivne celice, ki bi se shranjeval v bateriji. S tem pokažeta na spolzek teren med sistemom religioznih prepričanj in znanostjo ter tehnologijo. **Andrew Gracie** bo v mešani medijski instalaciji *Deep Data Drosophila titanus* (2012) raziskoval, kako se širijo naše meje vednosti pri raziskovanju vesolja. Obuja

»Kdo nosi odgovornost za naša telesa?«

»Zaenkrat vemo, da je počasno vibriranje možganov povezano z umirjenim in meditativnim stanjem, hitrejše pa odraža naše vznemirjenje, navdušenje ter stanje koncentracije.«

temeljna vprašanja, kako se je pojavilo življenje na Zemlji in v kakšnih oblikah bi ga lahko srečali izven našega planeta.

Tehnike opazovanja in gledanja

Raziskovanje tehnik opazovanja in gledanja sestavlja instalacijo *Informatika očesnega sledenja* (2011–2012) avtorja **Seika Mikamija** z Japonske. Interaktivna medijska instalacija služi za komunikacijo s sledmi vidnih linij v virtualnem prostoru med dvema udeležencema. Mikamija zanima srečanje dveh pogledov, ki sprožita nove dimenzije. Mikami nam je povedal, »da ne raziskuje novih oblik komuniciranja, temveč želi odkrivati komunikacijske kanale znotraj nas samih. V svojem delu vselej obravnava kompleksno človeško percepcijo, v kateri je premalo raziskano samo človeško telo, zato v svojih instalacijah posamično pristopa do vida, sluha, tipa in drugega.« Vpogled v možgansko aktivnost pri molčečem strmenju bo ponudila realno-časovna instalacija in znanstveni eksperiment *Merjenje magičnosti skupinskega strmenja* (2011) avtorjev **Marine Abramović, Suzanne Dikker** in **Matthiasa Oostrikoma**, skupaj s sodelujočimi na poletni delavnici *Umetnost in znanost: vpogledi v zavest* (Watermill center, New York). Suzanne Dikker je povedala, da so bili na poletni delavnici vsi fascinirani nad instalacijo Marine Abramović, predvsem nad močno povezanostjo med avtorico in njenim občinstvom. Zato so se odločili, da performans nadgradijo in spremenijo v nevroznanstveni eksperiment. »Skupaj z Matthiasom Oostrikom sva osnovala EEG tehnologijo, da bi lahko obiskovalci opazovali svojo aktivnost možganov v realnem času.« Gre torej za nadaljevanje raziskovanja neverbalne komunikacije kot v performansu *The Artist is Present* (2010) v MoMA, kjer je Marina Abramović v času svoje retrospektive vsak dan nepremično zrla v ljudi. »Udeleženci v instalaciji *Merjenje magičnosti skupinskega strmenja* bodo izpostavljeni pogledu drugega udeleženca. Ne bodo sodelovali zgolj v umetniškem projektu, temveč bodo pomagali znanstvenikom pri odkrivanju, kako očesni stik deluje na možgansko aktivnost.« Suzanne

Dikker je poudarila, »da jih zanimajo predvsem razlike v aktivnosti možganov med opazovanjem dveh neznancev, zaljubljencev, prijateljev. Morda lahko prepoznamo več sinhronosti v aktivnosti možganov med dvema prijateljema.« Le ugibamo lahko, kaj valovanje možganov pove o dogajanju v naših glavah. Dikkerjeva pravi, »da je treba opraviti še veliko raziskav, preden bomo lahko sklepali o človeških čustvih in mislih iz slike valovanja možganov. Zaenkrat vemo, da je počasno vibriranje možganov povezano z umirjenim in meditativnim stanjem, hitrejše pa odraža naše vznemirjenje, navdušenje ter stanje koncentracije. Obiskovalci se tako lahko seznanijo z znanstvenim procesom in z znanstvenimi izsledki, ki običajno sprožajo več vprašanj kot odgovorov,« je zaključila Dikkerjeva.

Od bakterije do dvoživke

V okviru projekta *Soft Control* si bomo lahko ogledali tudi mešano medijsko instalacijo *Zlati golob* (2010) **Tuura Van Balena** iz Belgije, ki je zasnoval posebno vrsto bakterije. Če z njo krmimo golobe, se njihovi iztrebki spremenijo v detergent, medtem ko je sama bakterija popolnoma neškodljiva za golobe. Pokaže se brezmejna človeška domišljija pri uporabi biotehnologije prihodnosti. Na ogled bo tudi projekt *Malamp relikvariji* **Brandona Ballengéeja** iz ZDA, ki že od leta 1996 raziskuje pojav deformacij pri dvoživkah. Njihova populacija je namreč v zadnjih letih

5. POLONA TRATNIK (SLO). INICIACIJA, 2012. MATIČNE CELICE MESENCHYMAL, OZNAČENE Z VIMENTIN (PE).
foto MARKO STRBAD

6/7. KUDA BEGUT SOBAKI (RU). FIELDS 2.1, 2009–12. MEŠANA MEDIJSKA INSTALACIJA,
vir FOTOGRAFIJA Z DOVOLJENJEM UMETNIKOV. 2012. FOTO JURI PLASTININ

8. SEIKO MIKAMI (JP). EYE-TRACKING INFORMATICS, 2011–2012. INTERAKTIVNA INSTALACIJA, YAMAGUCHI CENTER FOR ARTS AND MEDIA (YCAM),
vir SLIKA Z DOVOLJENJEM UMETNICE. 2010, FOTO RYUICHI MARUO

9. TUUR VAN BALEN (BE). PIGEON D'OR, 2010. MEŠANA MEDIJSKA INSTALACIJA. 2010,
foto PIETER BAERT

10. MARINA ABRAMOVIČ (RS/US) TER SUZANNE DIKKER IN MATTHIAS OOSTRIK (NL). MEASURING THE MAGIC OF MUTUAL GAZE, 2011. GARAGE CENTER FOR CONTEMPORARY CULTURE, 2011.
vir AVTORŠKE PRAVICE MARINA ABRAMOVIČ, 2011. FOTO MAXIM LUBIMOV, GARAGE CENTER FOR CONTEMPORARY CULTURE

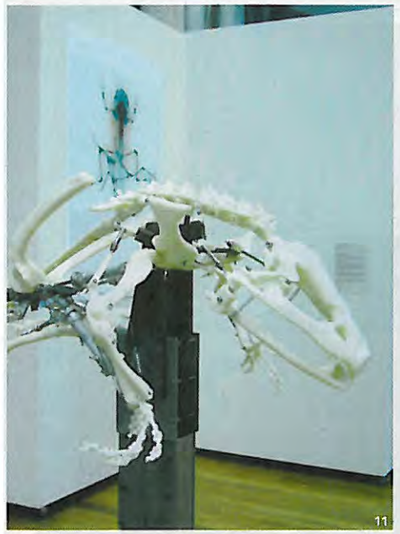

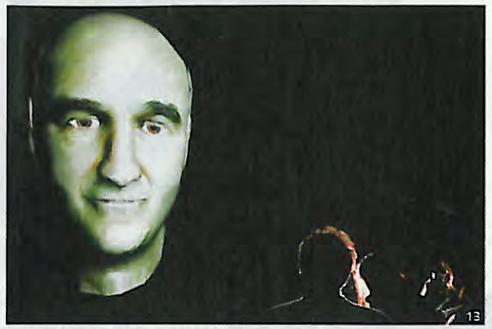

11. LOUIS-PHILIPPE DEMERS (SG). ARTIFICIAL MI(S)TOSIS, 2010. SAMOSTOJNA ROBOTSKA INSTALACIJA,
vir SLIKA Z DOVOLJENJEM UMETNIKA. 2010, LOUIS-PHILIPPE DEMERS

12. FLORIS KAAYK (NL). THE ORIGIN OF CREATURES, 2010.
vir SKICA ZA FILM, Z DOVOLJENJEM UMETNIKA. 2010, FLORIS KAAYK

13. STELARC (AU). PROTETIČNA GLAVA (KONSTRUKCIJA), 2003. UTELEŠEN KONVERZACIJSKI AGENT,
vir SLIKA Z DOVOLJENJEM UMETNIKA, 3D MODEL: BARRETT FOX. 2009, FOTO AMY YOUNGS

doživela skrb zbujajoč upad po vsem svetu. **Louis-Philippe Demers** iz Singapurja je v sodelovanju z **Brandonom Ballengéejem** skonstruiral robotski artefakt *Umetna mi(s)toza* (2010), ki je izpeljan iz naravnega primerka, kar stopnjuje strašljivost artefakta. Videli bomo namreč obliko žive žabe z več zadnjimi okončinami, ki so rezultat zajedavske infekcije in hkrati simptom degradacije okolja.

Prek človeka k robotu

Na razstavah bodo roboti postavljeni na človeško pozicijo, saj bodo mislili, z nami komunicirali, imeli bodo depresijo, delirij in druge oblike vedenjskih in mentalnih motenj, kot npr. v robotski umetniški instalaciji *DSM-VI* (2012) avstralskega umetnika **Billa Vorna**. Zakaj bi želeli skonstruirati bitja z resnimi psihičnimi težavami? Bill Vorn je povedal, da želi na tak način podčrtati nasprotje tega, kar običajno pričakujemo od robotov. S tem, ko jih naredi abnormalne, jih naredi manj predvidljive, s čimer postanejo bolj podobni avtonomnim človeškim bitjem. Roboti pa bodo postavljeni tudi na pozicijo mesojedih rastlin. Avtorja **James Auger** in **Jimmy Loizeau** se bosta predstavila tudi s projektom *Mesojedi hišni roboti* (2009), v katerem roboti črpajo energijo iz letečih insektov in glodavcev preko mikrobne gorivne celice. **Louis-Philippe Demersov** robotski performans *Tillerjeve plesalke* (2010) bo otvoritveni performans. Na odru bo skupina dvanajstih majhnih, samostojno nastopajočih robotov. Gre za aluzijo na plesalke z začetka 20. stoletja in na zahtevo po njihovih tehničnih sposobnostih. Roboti bodo lovili ravnotežje samo s pomočjo trupa in ramen, kljub temu pa bodo prikazali raznolikost izražanja in vedenja. Demers tako tesno približa človeka stroju. Na ogled bo projekt *The Drill Bot – Robot Partner 3.0* (2009), v katerem se **Stefan Doepner** in **Lars Vaupel** posvečata raziskavam robotov za praktično rabo. Tako bi lahko povečali naše življenjsko udobje, ti pa bi postali naši vsakdanji spremljevalci. S tematiko robotov se bo ukvarjal tudi **Leo Peschta** iz Avstrije v projektu *Razparač* (2007–2010). Neprostovoljno mišično krčenje, sproženo s pomočjo digitalnega računalnika, bo prikazano v dokumentarnem videofilmu *Morfologija/premik obraza* (2005) avtorjev **Arthurja Elsenaarja** in **Remka Schaja** iz Nizozemske. **Stelarc** iz Avstralije se bo predstavil s *Protetično glavo* (2003–09), ki je narejena tako, da se je sposobna pogovarjati z obiskovalcem. Možne so nastavitve obraznih izrazov, za nameček zna recitirati poezijo. Fascinacija nad stroji je dvojne narave, računalniška telesa so namreč na trenutke moteče živa, saj nas s svojim strašljivim avtomatizmom spomnijo na našo labilnost, minljivost in zamenljivost. Obstajajo proti človeškemu ustroju življenja in rasti, ki težita k razpadu in k deformaciji forme, kot fantastična bitja v znanstvenofantastičnem animiranem filmu *Izvor bitij* (2010) **Florisa Kaayka** z Nizozemske.

Zaključimo po polžje, počasi, nepopolno, nezanesljivo in z zastojem v času, z razmislekom, kako se umestiti v svet, prepreden z novimi tehnologijami? Neizogibno se nam ponuja nepopoln odgovor. Okruške pomenov bo z različnimi predstavljenimi avtorji iskal projekt *SOFT CONTROL*, kjer bodo predstavljene možnosti in omejitve, ki jih v naša življenja prinaša hiter tehnološki razvoj. ■

Projekt SOFT CONTROL: umetnost, znanost in tehnološko nezavedno bo od 14. novembra do 15. decembra na različnih lokacijah v Mariboru in Slovenj Gradcu gostil umetnike, ki bodo v temo zarezali s pomočjo najnovejših medijev 21. stoletja: robotike, informacijske tehnologije, biomedicine in nanotehnologije.

iNTERVJU MESECA

Intervju z Renato Salecl: *»Če nimaš denarja, nimaš česa izbirati.«*

GABRIELA BABNIK
foto DOMEN PAL

Najprej nekoliko zadržana, nato z rahlim nasmeškom na obrazu, dokler se nisva začeli pogovarjati o tem, kako najti čim cenejši let do Pariza. Renata Salecl (Slovenj Gradec, 1962), filozofinja in sociologinja, redna profesorica in znanstvena svetnica na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Kot gostujoča profesorica predava na Cardozo School of Law v New Yorku ter na School of Law, Birkbeck College, University of London. Prav tako je gostujoča profesorica na BIOS Centre na London School of Economics. Na vprašanje, ali svoje znanstvene knjige in eseje, ki so bili do sedaj prevedeni v deset različnih jezikov, piše v angleščini, odgovori pritrdilno. »Tako dobim večjo distanco,« reče, se zavrti na stolu in med pogovorom z enim očesom ves čas pogleduje k telefonu, ki ji ga je, kot pojasni pozneje, podaril sin, očitno središče njenega vesolja.